

Het 6^e SEOB-bulletin gaat in op de voortgang van het IMF-programma en de voornaamste ontwikkelingen die betrekking hebben op dit programma. De SEOB is een onafhankelijke instantie en heeft als hoofddoel het monitoren en adviseren van de regering over het implementeren van het IMF-programma en het economisch herstelplan. Dit wordt gedaan door te kijken naar duidelijke prestatie-indicatoren. Op onze website – www.seob.sr – worden er regelmatig statistieken en maatregelen, die betrekking hebben op het IMF-programma, overzichtelijk gepresenteerd

Belangrijkste ontwikkelingen

- De wisselkoers daalt reeds enkele maanden.
- De jaar-op-jaar inflatie (hierna: inflatie) neemt af vanwege de daling van de wisselkoers en de werking van de fiscale en monetaire maatregelen. In oktober daalde deze naar 42,9%. De inflatie in de afgelopen maanden werd vooral gedreven door de stijging in nutstarieven wegens de subsidie-afbouw. Hoewel de inflatie afneemt, blijft deze hoog volgens internationale standaarden. Internationale olieprijsstijgingen kunnen een druk op de inflatie leggen in de komende maanden.
- In geval de maandinflatie voor de resterende maanden van het jaar de huidige trend aanhoudt, schat de SEOB de jaareinde inflatie tussen de 34% en 39%.
- De gemiddelde inflatie – prijsstijgingen in de laatste 12 maanden, ten opzichte van de 12 maanden daarvoor – blijft hoog en kwam neer op 55,1% in oktober 2023.
- De groei van de basisgeldhoeveelheid is in toom. Het verkrappende monetair beleid leidt tot een lichte stijging van rentes bij commerciële banken.
- De bruto internationale reserve (inclusief de reserves van banken) steeg in oktober naar SRD1,14 miljard. De importdekking (inclusief de reserves van banken) verbeterde naar 6,5 maanden. In december dienen de reserves volgens de "performance criteria" van het IMF uit te komen op minimaal SRD1,23 miljard.
- De overheidsfinanciën vertoonden in augustus voor de eerste keer in 2023 een tekort. Dit is mede het gevolg van een afname in de niet-belasting ontvangsten uit de mijnbouwsector, alsook een stijging van uitgaven voor subsidies en bijdragen.
- Het IMF rondt de 4^e review van het programma af in december 2023. In november voerde zij gesprekken met stakeholders, waaronder de regering en de CBvS. Ook nodigde het IMF de SEOB uit om haar visie vanuit een monitoringsoogpunt te delen. Het IMF vroeg bijzondere aandacht voor (1) uitvoering van het sociaal programma, (2) de overheidslonen in relatie tot de public sector reform vereisten, (3) implementatie van de BTW en verbreden van de btw-basis. Deze aandachtspunten zullen belangrijke ingrediënten zijn om het IMF-programma succesvol af te werken in 2024.

Tabel 1. Status IMF-maatregelen

Beleidsgebied	Afgerond	In uitvoering	Overig
Vereist onmiddellijke aandacht	16,7%	83,3%	0,0%
A: Monetair en wisselkoersbeleid	61,9%	33,3%	4,8%
B: Fiscaal beleid	63,3%	8,3%	28,3%
C: Schuld	57,1%	35,7%	7,1%
D: Financiële sector	65,2%	26,1%	8,7%
E: Bestuur	58,6%	24,1%	17,2%
F: Overig	75,0%	25,0%	0,0%
Totaal	59,2%	26,1%	14,7%

Opmerking: "Overig" houdt in dat de status van de maatregelen onbekend is of dat de maatregelen uitgesteld of nog niet zijn aangevangen. Bron: Calculaties SEOB met data IMF-monitoringsmatrix.

Van de maatregelen binnen het IMF-programma was ongeveer 59% afgerond per november 2023. De meeste maatregelen waarvan de status "overig" is, vallen onder de deelgebieden van het IMF-programma "Fiscaal beleid" en "Bestuur". Belangrijke meetpunten voor de vierde beoordeling van het IMF zullen onder andere zijn:

- Registreren en publiceren van het vermogen van hooggeplaatste publieke functionarissen. Dit is een voortvloeisel uit de Anti-corruptie wet. Deze maatregel is noodzakelijk om corruptie bij publieke functionarissen te voorkomen en te ontmoedigen.
- Het opzetten van een elektronisch verhandelingsplatform voor vreemde valuta.
- Het volledig afronden van de schuldherschikkingen.

PUBLIEKE AANBESTEDINGEN ONDER DE AANBESTEDINGSWET 2023

De SEOB hield enkele gesprekken met experts over publieke aanbestedingen en de Aanbestedingswet 2023. Deze wet die nu in concept is, beoogt modernisering van de publieke aanbestedingen om zo corruptie tegen te gaan. De wet omvat het instellen van een Aanbestedingsautoriteit. Met het instellen van deze Aanbestedingsautoriteit en een gros aan aanbestedingsregels, moet het aanschaffen van goederen en diensten door de overheid efficiënter en kosten-effectiever plaatsvinden. Uit gesprekken met experts zijn er enkele kanttekeningen bij de geplande introductie van de wet en de instelling van de aanbestedingsautoriteit:

1. Bestuur

De invulling van de Raad van Toezicht (RvT) is een aangelegenheid van de Publieke Sector. Meegenomen het feit dat deze autoriteit de voornaamste parastatale instelling zal zijn bij het toewijzen van gemeenschapsmiddelen, alsook sectoren zal bedienen via aanschaffingen voor alle ministeries, is het noodzakelijk dat het maatschappelijk middenveld c.q. de private sector ook volwaardig participeert in het bestuur van de Aanbestedingsautoriteit.

2. Taken

De autoriteit kent, volgens experts, buiten de context en de naamgeving van de wet een aantal oneigenlijke taken. Het handhaven van oneigenlijke taken kan het risico verhogen voor de Staat in termen van claims en juridische uitspattingen. Verder kan dit juridische implicaties hebben in geval van conflicten, wat haar weerslag kan hebben op de uitvoering. Het is daarom te adviseren dat een evaluatie komt van de taken en dat alle niet tot de kern behorende taken en activiteiten worden geschrapt uit de Wet.

3. Check and balances in de (nieuwe) aanbestedingsvormen.

De introductie van de 8-tal aanbestedingsvormen, zoals gehaald uit de Nederlandse Aanbestedingswet 2012, naast de Openbare Aanbesteding krijgen een wettelijke aanbestedingskader. Deze vormen werden in de praktijk al toegepast in Suriname. Echter wordt opgemerkt dat bij een aantal van deze nieuwe vormen de checks and balances die internationaal gangbaar zijn vooralsnog niet zijn meegenomen. Dit zou haar weerslag kunnen hebben op de corruptiegevoeligheid. De SEOB onderstreept daarom het introduceren van de checks and balances voor een meer solide aanbestedingsraamwerk.

4. Complexe ombouw van het aanbesteden.

De overgang van de AWS'96 aanbestedingen naar de AW23, geschiedt via het in leven roepen van een specifieke afdeling bij het Ministerie van Financiën. Het voor 2 jaar tijdelijk doorschuiven van deze operatie naar een afdeling, beschouwen verschillende experts als discutabel. Het lijkt onafwendbaar dat de inwerking treden van de Wet pas gebeurt als de ombouw met al zijn uitvoeringsbesluiten een feit is. Een oplossing kan zijn het AWS-raamwerk te hanteren onder een gedeeld bestuur met een publiek-private voorloper van de RvT. Dit kan resulteren in het minimaliseren of voorkomen van de excessen (zoals onlangs de toewijzing van het DNA-gebouw).

INFLATIE NEEMT AF WEGENS STABILISEREN WISSELKOERS

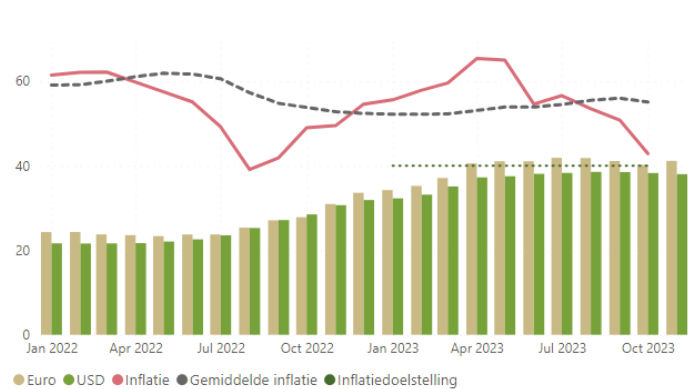
In oktober nam de inflatie af naar 42,9%, vanwege het stabiliseren van de wisselkoers, terwijl prijzen voor nutstarieven minimaal stegen (circa 2%). De BTW op nutstarieven werd bij onderhandeling met de vakbond uitgesteld tot 2024. De lokale pompprijzen vertoonden een daling. De maandinflatie is op een neerwaartse trend en daalde in oktober naar 1,0%, ten opzichte van 1,5% in de vorige maand. Ten opzichte van het vorige jaar, werden de prijsstijgingen veroorzaakt door stijgingen in voedselprijzen, nutstarieven en transport. De gemiddelde 12-maandse inflatie, de inflatie van de laatste 12 maanden ten opzichte van de 12 maanden daarvoor blijft hoog en kwam neer op 55,1% in oktober.

De verkrapping in geldaggregaten heeft in de afgelopen maanden rust op de wisselkoersmarkt bewerkstelligd. Dit zorgde mede ervoor dat het wisselkoerseffect op de inflatie afnam. Deze verkrapping is het gevolg van enerzijds monetair beleid en anderzijds het uitblijven van excessen in de fiscale sfeer gedurende de eerste helft van 2023. Internationale prijsstijgingen, vooral van olie, verdere afbouw van subsidies voor nutstarieven, alsook overheidsuitgaven, afhankelijk van hun omvang, kunnen een verdere druk leggen op de lokale inflatie op korte termijn. Internationale onzekerheden vloeien vooral voort uit ontwikkelende geopolitieke conflicten.

De groei van de basisgeldhoeveelheid (M0) lag ruim onder de gestelde target voor de maand september. De lokale component van M0 daalde in september ten opzichte van de vorige maand met circa 1,6%. De liquiditeitenmassa (M2) steeg in september marginaal met SRD144 miljoen als gevolg van een toename in het netto buitenlands actief.

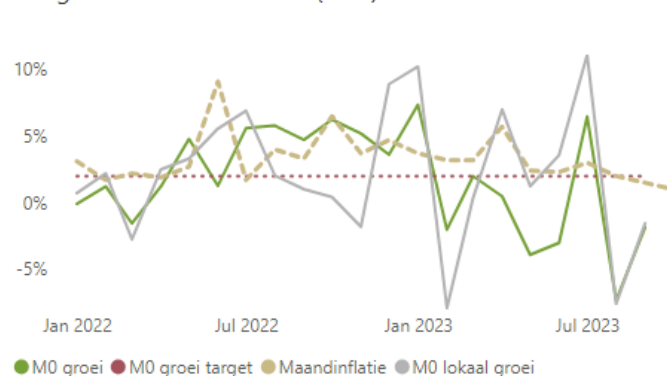
Tenslotte wil SEOB erop attenderen dat een dalende koers een teken is dat de markt voor vreemde valuta zich aan het herstellen is. Doch, een te rap dalende koers kan disruptief werken richting o.a. de overheidsfinanciën (inkomsten in vreemde valuta worden lager) en exporten die duurder worden.

Inflatie (in %) en Wisselkoers

Bronnen: ABS, CBvS.

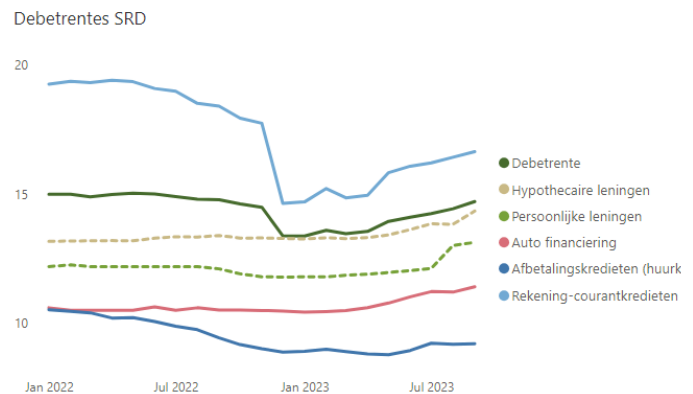
M0 groei en Maandinflatie (in %)

Bronnen: ABS, CBvS.

STIJGING LEENRENTES HOUDT AAN

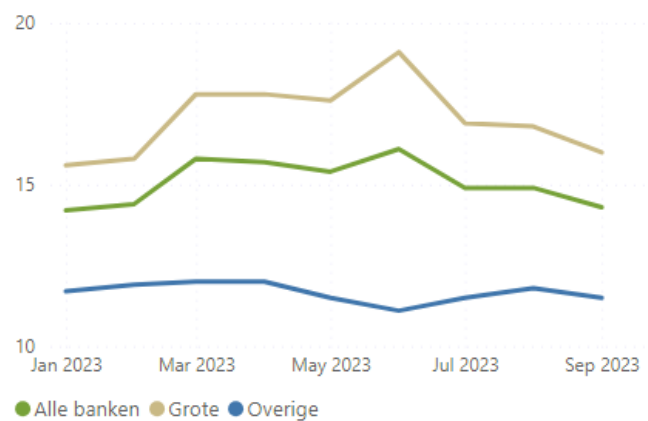
De leenrentes bij de commerciële banken stegen verder in september als gevolg van het verkrappend monetair beleid. De gemiddelde leenrente op uitstaande kredieten steeg van 14,4% in augustus naar 14,7% in september. De rente op uitstaande hypothecaire leningen steeg het hardst, van 13,8% naar 14,4%. Spaarrentes bleven min of meer hetzelfde. De SEOB verwacht dat stijgingen van leenrentes zullen aanhouden in de komende maanden. Dit kan echter risico's voor de commerciële banken met zich meebrengen.

Bron: CBvS.

De ontwikkeling in leenrentes kan haar weerslag hebben op de niet-presterende leningen (NPLs). Hoewel de NPLs al enkele maanden verbeteren, blijft het aandeel van NPLs in de leenportefeuille van banken zorgelijk. De NPL-ratio verbeterde in september 14,3%. Deze ratio staat 4,5 procentpunt hoger bij grote dan kleine banken. Na een scherpe afname in de maand juli, steeg de solvabiliteit van de bankensector naar 18,7% in september van dit jaar. De liquiditeitsratio van de banken verbeterde van 52,8% in juli naar 53,7% in september. Het doorvoeren van de instructies van de beoordeling van activa (AQR), alsook een nieuw bestuurskader voor staatsbanken zal eraan moeten bijdragen de soliditeit in de bankensector te verbeteren.

Niet-presterende leningen (NPLs, in %)

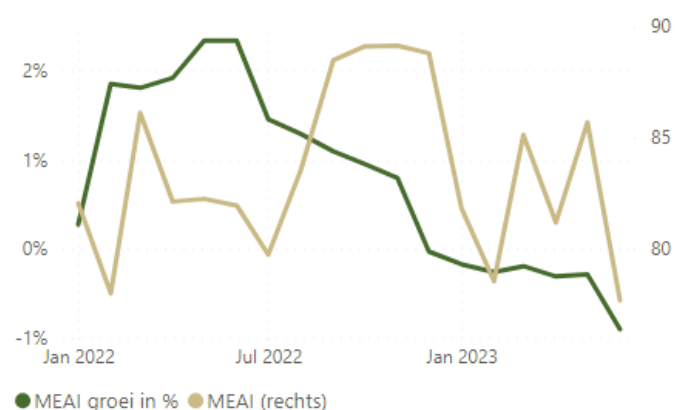

Bron: CBvS.

ECONOMIE KRIMPT VERDER

De maandelijkse indicator voor economische activiteit (MEAI) van de CBvS suggereert dat de economie verder kromp van circa 0,2% in het 1^e kwartaal naar 0,9% in het 2^e kwartaal. De vergelijking wordt volgens de CBvS steeds gemaakt op basis van 12 maanden. De afname in economische bedrijvigheid in 2023 was vooral te zien in de telecomsector, gevolgd door de handelssector en de mijnbouwsector. Daarentegen noteerden de horeca-gerelateerde sectoren een groei. De visserijsector groeide ook sterk volgens de CBvS.

Economische Activiteit

Bron: CBvS.

Er zal in de herstelfase van het IMF-programma een goede afwegingen gemaakt moeten worden tussen

economische groei en het beperken van de kredietverlening. Beleidsmakers kunnen hierbij denken aan het stimuleren van strategische sectoren waarbij het bedrijfsleven wordt betrokken, bijvoorbeeld in de vorm van public-private partnerships.

LOPENDE REKENING OVERHEID NOTEERDE TEKORT IN AUGUSTUS

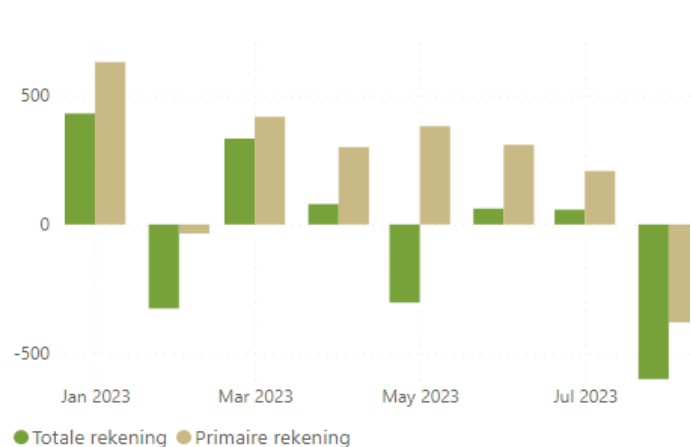
De lopende rekening van de overheidsfinanciën noteerde in augustus een tekort van SRD380 miljoen, terwijl de totale rekening een tekort van 672 miljoen noteerde. Het overheidstekort in augustus werd vooral gefinancierd door eigen tegoeden en door trekkingen op buitenlandse leningen. Binnenlandse leningen werden per saldo afgelost.

Volgens de overheidsstatistieken verslechterden de overheidsfinanciën in augustus.

- Ontvangsten liepen terug met ruim SRD 417 miljoen. Hierbij namen vooral de niet-belastinginkomsten af. Opmerkelijk is de halvering van niet-belasting ontvangsten¹ uit de mijnbouwsector in augustus 2023. Deze daling zien we vooral terug in de niet-belastingontvangsten met name royalty's en dividenden vanuit grote en middelgrote mijnbouwbedrijven.
- Uitgaven namen toe met SRD 314 miljoen, voornamelijk vanwege de aanschaf van goederen en diensten, gevolgd door uitgaven aan interestbetalingen².

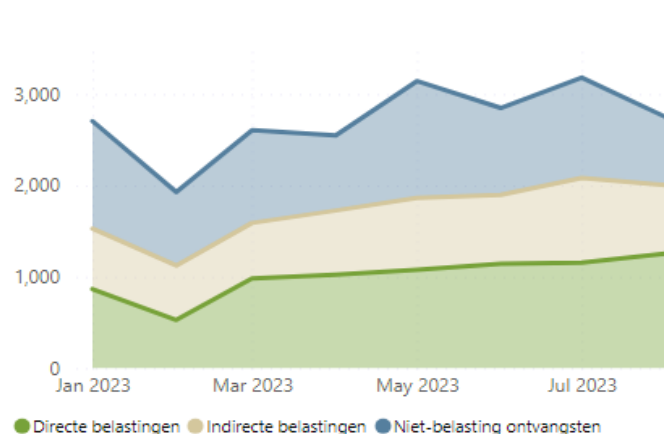
De SEOB benadrukt het verhogen van de overheidsinkomsten door middel van verbeterde belastinginning. De SEOB benadrukt ook het belang van fiscale discipline en zal de ontwikkelingen in de overheidsfinanciën nauwgezet blijven volgen.

Overheidssaldo op kasbasis (SRD mln)

Bron: Ministerie van Financiën en Planning.

Ontvangsten op kasbasis (SRD mln)

Bron: Ministerie van Financiën en Planning.

¹ Overheidsontvangsten op kasbasis zijn aangepast en gepresenteerd op bruto basis, aan de hand van verrekeningen met EBS-subsidies

² Interestbetalingen worden meegenomen bij de totale rekening.

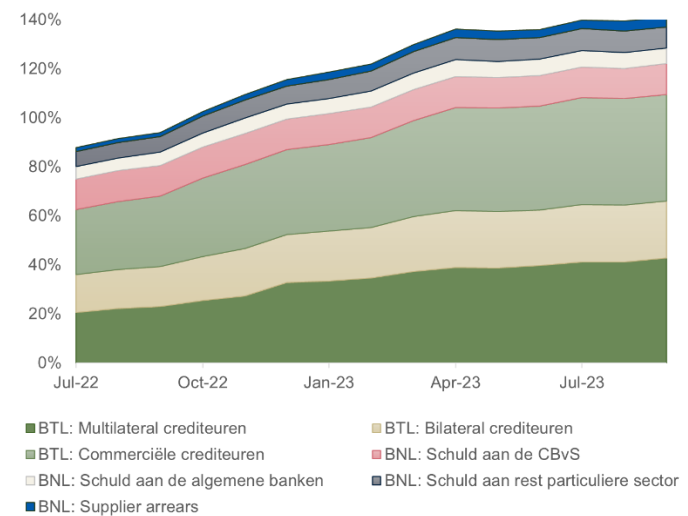
ONTWIKKELING IN DE STAATSSCHULD

De schuldquote, ofwel de staatsschuld in procenten van het BBP steeg in september verder naar 141,1% volgens de wet op de staatsschuld. Deze stijging werd vooral veroorzaakt door een toename in de buitenlandse staatsschuld met ongeveer USD 40 miljoen. Per september bedroeg de buitenlandse schuld SRD 98,1 miljard, terwijl de binnenlandse schuld licht daalde naar 28,2 miljard.

De buitenlandse staatsschuld (109,5% van het BBP) wordt vooral gedreven door schulden aan commerciële en multilaterale crediteuren. Suriname heeft haar schulden met de grootste schuldeisers, zoals de zogenoemde Oppenheimer groep en India, kunnen herschikken. Met China is de overheid een overeenkomst bezig af te sluiten. De binnenlandse staatsschuld (31,6% van het BBP) wordt gedomineerd door de schuld aan de CBvS, gevolgd door schulden aan de private sector.

SEOB is content dat er binnenkort een nieuwe rating van S&P voor Suriname zal uitkomen.

Staatschuld naar schuldeisers (in % van BBP)

Bron: SDMO.

VOORUITZICHTEN EN AANBEVELINGEN

- De SEOB benadrukt de noodzaak voor het verhogen van de overheidsinkomsten. Hoewel de overheid haar BTW-doelstelling al voor 80% heeft behaald, loopt zij nog steeds aanzienlijke inkomsten mis uit de BTW, overige belastingen, en invoerrechten. Het versterken van het belasting instituut is van grote noodzaak om dit euvel structureel op te lossen. Het verhogen van de overheidsinkomsten kan door effectievere belastinginning en verhoging van de bedrijvigheid in het land.
- De SEOB vraagt aandacht voor de nieuwe aanbestedingswet en de Aanbestedingsautoriteit. Er wordt gepleit voor participatie van de private sector in de RvT van deze autoriteit. Het is te adviseren dat een her-evaluatie komt van de taken van de Aanbestedingsautoriteit. De SEOB onderstreept verder het introduceren van checks and balances voor een meer solide aanbestedingsraamwerk. Verder beveelt de SEOB ook een ordelijke transitie aan van het huidige systeem naar het nieuwe systeem met het oog op het minimaliseren van de corruptie.
- Na overleg met IMF-functionarissen en overige stakeholders wordt de roep voor een transparantere en effectievere uitvoering van het sociaal programma nog meer versterkt, vooral omdat de koopkracht verder afneemt. De SEOB benadrukt dat de effectiviteit en efficiëntie, alsook de uitgangspunten van het sociaal programma geëvalueerd moeten worden op korte termijn. Het sociaal programma dient zorgvuldig uitgevoerd te worden, zodat dit geen verdere druk legt op de inflatie die al hoog is. Ook dient de achterstand in uitbetalingen ingelopen te worden. De SEOB beveelt ook aan dat er een nieuw huishoudbudgetonderzoek uitgevoerd wordt, waardoor de armoedegrens accurater bepaald kan worden. De focus op het uitdelen van pakketten en goedkope levensmiddelen dient gewijzigd te worden naar een gedegen en structurele aanpak

van armoede. SEOB is overtuigd dat, indien het fenomeen van spookambtenaren wordt aangepakt, er meer financiële middelen vrijgemaakt kunnen worden voor een betere beloning richting de ambtenaren en het sociaal programma.

- De SEOB stelt voor subsidies en incentives te verstrekken via het fiscaal en bancaire systeem ter bevordering van een effectievere werking van het fiscaal systeem en voor de transparantie.
- Gezien subsidies op gas, water en elektra verder worden afgebouwd, zal de inflatie hoog blijven in de komende maanden, ondanks een stabiele wisselkoers. In geval de maandinflatie voor de resterende maanden van het jaar de huidige trend aanhoudt, schat de SEOB de jaareinde inflatie tussen de 34% en 39%. De neerwaartse bijstelling van de inflatieschatting is het gevolg van het aanhouden van BTW op nutstarieven, alsook de daling in lokale pomprijzen.
- De monetaire maatregelen die de CBvS heeft geïmplementeerd, resulteren in een verkrapping van M0. Dit is erg positief doch is verwachtbaar dat hierdoor de rentes hoog zullen blijven vanwege de verkrapping van de SRD-geldmarkt.
- Vanwege de monetaire maatregelen wordt de SRD-kredietverlening beperkt, wat nadelig uitvalt voor het MKB en een negatieve impact heeft op het BBP. De SEOB vraagt daarom aandacht voor het activeren en promoten van productie- en garantiefondsen die de lokale productie en het MKB moeten laten groeien. Voorts zal er door de overheid, het bedrijfsleven en de banken gesprekken opgestart dienen te worden, hoe de private sector – met name productie – in de toekomst beter ondersteund zal worden. Er dient ook beleid gevoerd te worden om Suriname te laten stijgen op de Ease of Doing Business lijst.
- De neerwaartse economische bedrijvigheid is een zorgpunt. De CBvS schat een economische krimp van 0,9% in April 2023. De SEOB is bezorgd dat de BBP-groei prognose van 2,1% niet behaald wordt indien deze trend zich voortzet. De SEOB raadt aan het traject te continueren waarbij het bedrijfsleven met sectorontwikkelingsplannen komt. Deze kunnen uitgevoerd worden vanaf de groeifase van het herstelprogramma. Public-private partnerships dienen gestimuleerd te worden. Kredietfondsen zoals Surge en PKF kunnen effectiever ingezet worden ter ondersteuning van bedrijfsactiviteiten en vanwege de kredietbeperkingen die zijn opgelegd aan de banken. Suriname dient nu reeds na te denken over de groeifase van het herstelprogramma. De VSB/ASFA overheidscommissie voor sectorontwikkeling zal anticiperend op de groeifase langtermijn sectorale ontwikkelingsplannen moeten ontwikkelen met flankerend overheidsbeleid.
- SEOB is content dat de herschikking van alle schulden binnenkort afgerond is. Dit zal de kredietwaardigheidsrating van Suriname verbeteren.
- SEOB is content dat het blacklisting risico van Suriname geweken is doordat er in de afgelopen CFATF-meeting 4 recommendations geëlimineerd zijn, doch pleit zij voor een serieuzere aanpak door de overheid en de private sector van de AML/CFT actions voortvloeiende uit de aanbevelingen. SEOB pleit er ook voor functionarissen uit de private en bankensector op te nemen in de Nationale Anti-Money Laundering Commissie en/of de AML-PIU. Dit vanwege de impact die non-compliance heeft op de banken en de private sector. Door de NRA-risico's waaronder corruptie, fraude, money laundering, tax evasion te reduceren zal er onder andere meer ruimte komen om financiën te alloceren om armoede te bestrijden.
- SEOB pleit ervoor dat de overheid reeds nadenkt over een IMF 2 programma "Policy Coordination Instrument" ter versterking van de instituten zoals de ministeries, belastingdienst, planbureau, rekenkamer, het onderwijs als geheel nadat het bestaande IMF-programma afgelopen is. Het volk heeft enorme offers gebracht om de

economie wederom in balans te krijgen. Deze offers mogen niet tenietgaan na het huidig IMF-programma. Succesvoorbeelden voor vervolg IMF-programma's zijn op Barbados en Jamaica waar de economie en het welzijn van de bevolking sterk gegroeid zijn vanwege de sterkere instituten.

- Een vervolg IMF-programma zal ook het vertrouwen van financiële markten (lees: banken en andere investeerders) in de Surinaamse economie en overheid vergroten. De overheid zal in de naaste toekomst moeilijk in staat zijn zelfstandig financiële middelen tegen conventionele condities aan te trekken. Een IMF-programma 2 waarborgt de begrotingsdiscipline en de versterking van instituten.

<http://www.seob.sr>

secretary@seob.sr

